

Bioanalytikerne

Jeg, Astrid Elkjær Sørensen, har der har fået til opgave at lave en historisk beskrivelse af bioanalytikernes faglige og uddannelsesmæssige udvikling set i forhold til gruppens lønindplacering og udviklingen i denne.

Notatet giver således en kort introduktion til faggruppen bioanalytikerne såvel som deres historie. Formålet med notatet er dels at give læseren et overblik over faggruppens uddannelsesmæssige og lønmæssige udvikling, og dels at give mulighed for at sætte faggruppen og dennes historik i relation til det igangværende arbejde i Lønstrukturkomiteen og debatten om løntildeling og ligeløn i den offentlige sektor.

Fakta om bioanalytikergruppen

- En bioanalytiker hed indtil 1999 hospitalslaborant.¹
- Der er 8.338 aktive bioanalytikere på arbejdsmarkedet (januar 2019).
- Ca. 70 % af bioanalytikerne arbejder inden for den offentlige sektor.
- Den nuværende uddannelse til bioanalytiker har status af professionsbachelor og tager 3 ½ år. Adgangskravet til uddannelsen er gymnasial uddannelse eller tilsvarende.
- Professionen bestod i 2019 af 11% mænd og 89% kvinder. Blandt de nyuddannede er 17% i 2019 mænd og 83% kvinder. Kønsfordelingen i faget er således nogenlunde tilsvarende de andre fag med mellemlang videregående uddannelser inden for sundhedsområdet.
- Gennemsnitsalderen i bioanalytikerprofessionen er i dag 46,1 år, og 1/3 af alle bioanalytikere forventes at gå på pension inden år 2030. Bioanalytikerne er hermed en af de gennemsnitlig ældste grupper blandt de autoriserede sundhedsprofessionelle.
- 22 % af bioanalytikerne er på deltid (dvs. har en arbejdsuge på under 37 timer). Gruppen har således en væsentligt lavere deltidsfrekvens end de andre kvindedominerede fag med mellemlang videregående uddannelse.²
- I januar 2019 lå ledighedsprocenten blandt bioanalytikere på 1,13, og den lave ledighed forventes at fortsætte i de kommende år.

Bioanalytikernes faglige og uddannelsesmæssige udvikling

Det kan ofte diskuteres, hvor langt en professions historie kan føres tilbage, og dette gælder også for bioanalytikerne. I 1947 fik de danske laboratorielæger status som et selvstændigt speciale, og disse havde under sig en gruppe af primært kvindelige medhjælpere, hospitalslaboranterne. Heraf, at det kan argumenteres for, at de danske hospitalslaboranter (og altså bioanalytikerne) som profession har sin oprindelse omkring år 1947, hvilket også passer med oprettelsen fagforbundet i 1948.

Den første formaliserede uddannelse til hospitalslaborant blev indført i 1958. Indtil da foregik oplæringen til faget hovedsageligt på det enkelte hospital, om end flere hospitalslaboranter tog supplerende kurser på Teknologisk Institut ved enten København eller Aarhus Universitet.

Uddannelsen indført i 1958 var treårig og optagelse krævede at ansøger var fyldt 18 år og havde bestået enten teknisk forberedelseseksamen, realeksamen med matematik eller studentereksamen fra den matematiske linje. I løbet af 1970'erne og 1980'erne blev der løbende indført en række uddannelsesmæssige muligheder for specialisering og efteruddannelse, efterhånden som den generelle og teknologiske udvikling gjorde øget specialisering, mere selvstændigt arbejde og særlige kompetencer nødvendige. Stillingsindholdet

---

¹ For overskuelighedens skyld bruges betegnelsen bioanalytiker i dette notat om faggruppen også ved omtale af forhold før 1999

²Fx arbejder 60 % af pædagogerne under 37 timer, mens det gælder for 50 % af de regional ansatte sygeplejersker.

Notat af Astrid Elkjær Sørensen
Ph.d. i historie
hisaes@edu.au.dk

ændrede i takt hermed også karakter fra at hospitalslaborant primært var en medhjælper til lægen til at denne nu i højere grad løste selvstændige opgaver.

I 1996 blev uddannelsen forlænget til 3 ½ år og fik status af en mellemlang videregående uddannelse. Dvs. at gymnasial uddannelse eller tilsvarende, nu var et krav for at blive optaget på uddannelsen. I 2001 fik uddannelsen status af professionsbachelor.

Opsummeret er der altså sket en løbende udvikling mod mere specialisering og akademisering inden for specialer som mikrobiologi, klinisk fysiologi og nuklearmedicin, patologi, klinisk kemi og klinisk immunologi. Bioanalytikernes uddannelsesmæssige og faglige udvikling minder således meget om den fagudvikling, som vi generelt har set inden for velfærdsprofessionerne – hvor tendensen, særligt siden 1990'erne, har været at fagene har fået en øget uddannelseslængde og specialisering samt stigende opgavekompleksitet.

Selvom bioanalytikerne stadig er at betegne som en antalsmæssig lille faggruppe er professionen vokset markant siden 1950'erne. I 1956 blev det skønnet, at der i Danmark var omkring 650 erhvervsaktive hospitalslaboranter, hvor der i dag skønnes at være over 8000 erhvervsaktive bioanalytikere. Denne udvikling minder om de andre velfærdsprofessioner, der også er vokset markant siden 1950'erne og 1960'erne.

Bioanalytikernes lønmæssige indplacering i forhold til andre grupper

Bioanalytikerne indgik deres første overenskomst i 1958 med Sygehusforeningen i Danmark, i 1960 fulgte overenskomst med staten. Om end det er muligt at finde enkelte hospitalslaboranter med tjenestemandsansættelse, kom professionen som hele aldrig ind under tjenestemandssystemet.

I forhold til Tjenestemandsreformen af 1969 var hospitalslaboranterne altså ikke blandt de faggrupper, som blev direkte indplaceret i reformen, men derimod blandt dem som blev indplaceret ved efterfølgende overenskomst. Det har både i samtiden og i eftertiden været bioanalytikernes fagforbunds opfattelse at reformen havde en betydning for løndannelsen, men også at den nye lønindplacering ikke var et nybrud i forhold til gruppens hidtidige lønindplacering.

Det gælder for bioanalytikerne, som for mange andre mindre faggrupper, at der generelt mangler analyser, der kigger på lønudvikling over en længere periode og i sammenligning med andre faggrupper. Generelt forefindes der pt. hovedsageligt analyser af øjebliksbilleder, relativt korte periode eller skøn over lønudviklingen baseret på større faggruppers, som formodes at være sammenlignelige med bioanalytikerne. Følgende er således en kort sammenskrivning af den eksisterende viden om bioanalytikernes løn og tidligere lønopgørelser, men en mere systematisk opgørelse baseret på et standardiseret lønmål ville være ønskværdig.

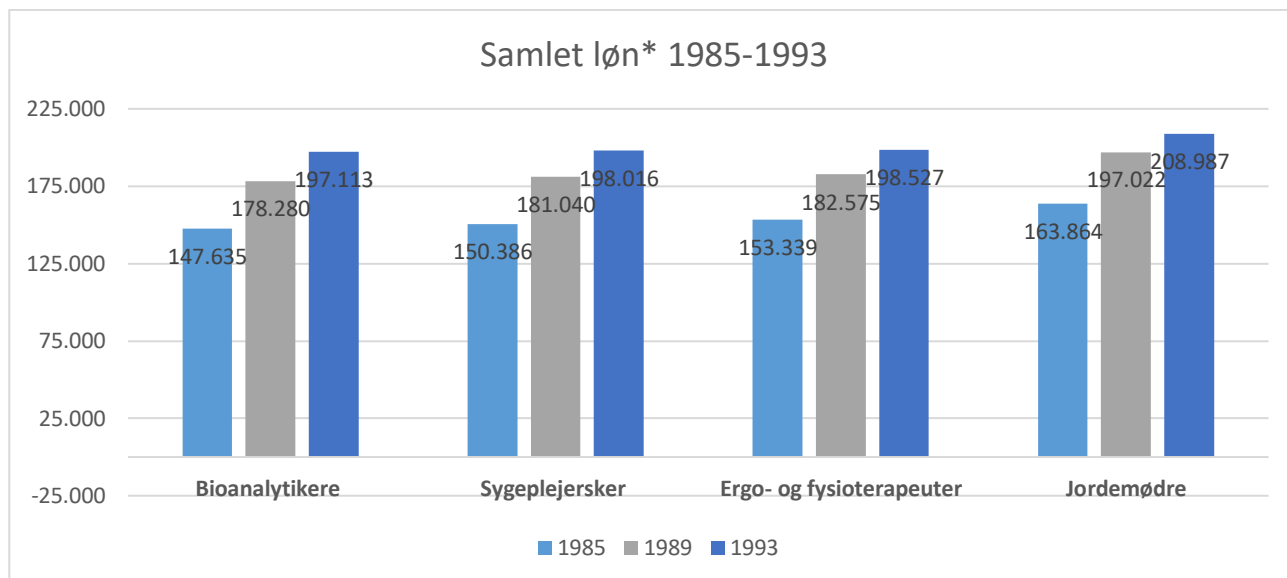
Omkring bioanalytikernes lønindplacering omkring 1958 er statistikken meget sparsom, men den angives tekstmæssigt til at være på niveau med en gennemsnitlig faglært håndværkers.

Fra 1970 har vi lidt mere detaljerede opgørelser og muligheder for sammenligning, da vi har opgørelser over start- og slutløn for de offentlige ansatte. Fra disse opgørelser kan vi konstatere, at hospitalslaboranternes løn i 1970'erne og 1980'erne synes at flugte med kontorpersonalet (dog med en smule højere slutløn). Sammenlignet med folkeskolelærere, socialrådgivere og teknikumingeniører er både start, men særligt slutlønnen væsentligt lavere. Herunder vises start- og slutlønnen for perioden 1970-1993 for ovennævnte grupper:

Kilde: Sundhedsministeriet: " Redegørelse fra udvalget vedrørende analyse af hospitalslaborantområdet. 1995

I tidsrummet 1985-1993 ligger bioanalytikerne sig lønmæssigt under de andre hospitalsansatte grupper jordemødre, fysio- og ergoterapeuter og sygeplejersker, når man kigger på den samlede løn, som det fremgår af nedenstående figur:

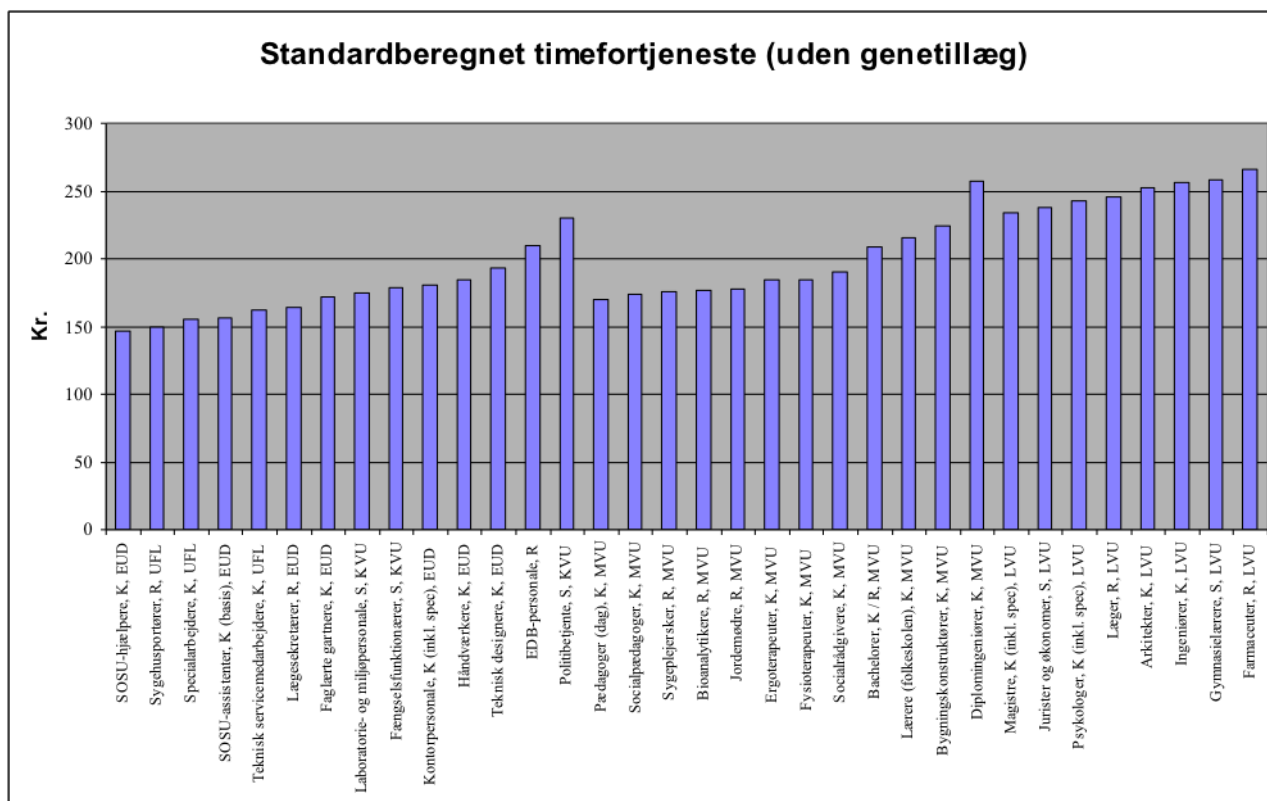
* Gennemsnitlig samlet løn der omfatter skalaløn, særydelser, tillæg og særlig feriegodtgørelse, svarende til det som er anvendt i redegørelsen s. 88-89.

Kilde: Sundhedsministeriet: "Redegørelse fra udvalget vedrørende analyse af hospitalslaborantområdet. 1995

Ligeledes placerer bioanalytikerne sig i samme periode væsentligt lavere³ end andre faggrupper med laboratoriefunktion (dvs. miljøteknikere og laborantteknikere).

I perioden 2008-2020 kan det konstateres, at bioanalytikernes løn nu ligger cirka på niveau med de andre fag inden for sundhedskartellet (opgjort efter standardberegnet timefortjeneste), en smule over pædagogfaget og et stykke under folkeskolelærerne. Lønmæssigt er bioanalytikerne således gået fra at have en lønudvikling, der cirka følger kontorpersonalets til at være i et skæbnefællesskab med de øvrige professionsbachelorer inden for sundhedsområdet.

³ Dvs 8-14 indexpoint højere, hvis hospitalslaboranternes løn sættes til 100 jf. Redegørelse fra udvalget vedr. analyse af hospitalslaborantområdet side 80.

Kilde for figur: Lønkommissionen 2010.

Det er værd at overveje om bioanalytikernes løn, som følge af faggruppens beskedne størrelse, har været i hvert fald delvist determineret af, hvilke faggrupper de er blevet set som sammenlignelige med – her synes der i bioanalytikernes tilfælde altså at være sket et skift. I forlængelse heraf er det relevant at spørge, hvilke kriterier der afgør at fag kædes sammen som sammenlignelige og hvordan (og evt. hvornår) dette sker.

Bioanalytikernes organisering

Hospitalslaboranterne organiserede sig i 1948 i "Klub for Hospitalssekretærer og Laboratorieassistenter" (siden hen Lands sammenslutningen af Hospitalslaboranter og i dag Danske Bioanalytikere.)

Indtil sammenlægning af FTF og LO hørte bioanalytikerne under hovedorganisationen FTF.

Danske Bioanalytiker har været medlem af Sundhedskartellets siden oprettelsen i 1997.

Ligesom i de andre kvindedominerede velfærdsfag har der blandt bioanalytikerne i mere end 50 år hersket en udbredt utilfredshed med lønnen. Denne utilfredshed i faget har i lighed med de andre kvindedominerede velfærdsfag med mellemlang videregående uddannelse typisk været begrundet i følgende opfattelser:

- En uretfærdig indplacering som følge af Tjenestemandereformen af 1969
- Som kvindedomineret fag ikke at være værdisat ordentligt
- Ikke at have fået belønning for øget uddannelse
- At lønnen ikke kompenserer for fagets opgaver og ansvar.

Disse grunde er ikke gensidigt udelukkende og har ofte været til stede samtidigt, men vægtningen har fyldt forskelligt op gennem årtierne. Således synes det at være en generel tendens blandt de kvindedominerede fag i den offentlige sektor, at ligestilling og køn fylder mere som argument fra midten af 2000'erne og frem

end tidligere. Tjenestemandreformen af 1969 er i den nuværende debat flere gange blevet fremhævet som et nyt narrativ i de kvindedominerede fag. Dette er dog sandhed med modifikationer, da reformen siden sin vedtagelse har været brugt som en forklaring på lønniveauet internt i de kvindedominerede fagforbund, heriblandt de danske bioanalytikere. Hvad der er nyt omkring reformen, er måske snarere den opmærksomhed som reformen har fået i medierne såvel som blandt de kvindedominerede fagforbunds medlemmer.

Allerede i 1972 stemte faggruppen sammen med flere andre kvindedominerede sundhedsgrupper nej til overenskomsten i protest mod lønindplaceringen (som kan ses i sammenhæng med Tjenestemandreformen af 1969), og varslede konflikt. Bioanalytikerne stemte også efterfølgende nej til den af forligsinstitutionen fremsatte forligsskitse, men det kom ikke til strejke, da det samlede resultat blev et ja. Bioanalytikerne har siden hen strejket i protest over deres lønniveau i både 1995 og 2008. I 1995 førte det bl.a. til nedsættelse af udvalg, der skulle analysere hospitalslaboranter. Analysen skulle bl.a. afdække funktionsansvars- og opgavefordeling samt løn. Arbejdet blev forankret i Sundhedsstyrelsen og rapporten beskrev bl.a. Hospitalslaboranterne (i dag bioanalytikernes) lønindplacering sammenlignet med andre fag i perioden 1970-1993.

Opsummering

I dag ligger bioanalytikerne lønmæssigt placeret sammen med de andre sundhedsfaglige professionsbacheloror, og kan ligesom resten af gruppen beskrives som havende gennemgået en udvikling mod øget specialisering og akademisering. Ligeledes deler bioanalytikerne og deres fagforbund de andre sundhedsfaglige faggruppers analyse af at være underbetalt i forhold uddannelse og ansvar. Det er dog også værd at bemærke at gruppen skiller sig ud ved sin lavere deltidsfrekvens og højere gennemsnitlige alder end de andre kvindedominerede velfærdsfag.

Set i et længere historisk perspektiv synes bioanalytikernes løn ikke altid at have været knyttet sammen med de andre sundhedsgrupper, men synes i stedet snarere at have fulgt HK-gruppens. Dette rejser interessante overvejelser om, hvorfor og hvordan forskellige faggrupper sammenlignes og evt. påvirker hinanden lønmæssigt. En dybere undersøgelse af dette såvel som en mere systematisk opgørelse baseret på et standardiseret lønmål af bioanalytikernes lønudvikling ville være ønskværdig.

Litteratur

Albæk, Karsten & Freya Casier & Mona Larsen (2019): "Er kvindefag stadig lavtlønsfag? – En analyse af sammenhængen mellem løn og andelen af kvinder i forskellige arbejdsfunktioner", VIVE

Buhl & Rasmussen (2019): Udbud og efterspørgsel af bioanalytikere - en model til beskrivelse af balancen mellem udbud og efterspørgsel på det fremtidige arbejdsmarked for danske bioanalytikere", rapport fra Buhl & Rasmussen.

Lønkommissionen (2010): "Lønkommissionens redegørelse", bind 1, Lønkommissionen

Neergaard, Vibeke mfl. (1998), "Fra medhjælp til selvstændigt fag – Hospitalslaboranter gennem 50 år", Landssammenslutningen af Hospitalslaboranter

Notat af Astrid Elkjær Sørensen
Ph.d. i historie
hisaes@edu.au.dk

Sørensen, Astrid Elkjær Sørensen (2018): "Pæne Pigers oprør – Ligestillingsprojekter i de kvindedominerede fagforbund 1985-2010", Aarhus Universitets Forlag.

Udvalget vedrørende analyse af hospitalslaboranternes område (1995): "Redegørelse fra udvalget vedrørende analyse af hospitalslaboranternes område", Sundhedsministeriet.

Betænkninger

BETÆNKNING NR. 4531967: "En redegørelse fra kontaktudvalget vedrørende undervisningsspørgsmål"

BETÆNKNING NR. 832 JANUAR 1978: "Betænkning vedrørende videreuddannelsen af hospitalslaboranter afgivet af en arbejdsgruppe nedsat af Indenrigsministeriet den 2. oktober 1975".